

Nesprávný úřední postup

Náhrada škody za nesprávný úřední postup spočívající v nepřiměřené délce soudního řízení nemůže být odeprána proto, že poškozený nevyužil právní prostředky ochrany svého práva v podobě zahájení soudního, správního nebo jiného právního řízení, když byly v konkrétní situaci neefektivní. To platí tím spíše, když § 8 odst. 3 zákona č. [82/1998](#) Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. [358/1992](#) Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, nedopadá na náhradu škody způsobenou nesprávným úředním postupem. Opačný výklad porušuje právo poškozeného na náhradu škody způsobené nesprávným úředním postupem státního orgánu podle čl. 36 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

Postup soudu, který v odůvodnění rozhodnutí nejprve konstatuje nesprávný úřední postup státního orgánu i vznik majetkové škody, následně se zabývá příčinnou souvislostí mezi nimi, a v závěru odůvodnění začne polemizovat, zda tatáž majetková škoda vůbec vznikla, je nelogický, vnitřně rozporný a nemůže být samostatným důvodem k zamítnutí žaloby. Při neexistenci škody nemůže pojmově docházet k posuzování příčinné souvislosti mezi ní a deliktním jednáním. Ignorování této rozpornosti Nejvyšším soudem v řízení o dovolání a jeho odmítnutí porušuje právo dovolatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

(Nález Ústavního soudu České republiky sp.zn. IV.ÚS 1126/22 ze dne 23.5.2023)

Ústavní soud rozhodl o ústavní stížnosti stěžovatele T.K., zastoupeného JUDr. M.Z., advokátem, sídlem B., proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. března 2022 č. j. 30 Cdo 2433/2021-203, a rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 11. května 2021 č. j. 22 Co 34/2021-177, za účasti Nejvyššího soudu a Krajského soudu v Praze, jako účastníků řízení, a České republiky - Ministerstva spravedlnosti, sídlem Vyšehradská 424/16, Praha 2 - Nové Město, jednající Úřadem pro zastupování státu ve věcech majetkových, jako vedlejší účastnice řízení, tak, že usnesením Nejvyššího soudu ze dne 9. března 2022 č. j. 30 Cdo 2433/2021-203 a rozsudkem Krajského soudu v Praze ze dne 11. května 2021 č. j. 22 Co 34/2021-177 bylo porušeno právo stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a právo na náhradu škody způsobené nesprávným úředním postupem státního orgánu podle čl. 36 odst. 3 Listiny základních práv a svobod. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. března 2022 č. j. 30 Cdo 2433/2021-203 a rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 11. května 2021 č. j. 22 Co 34/2021-177 se zrušují.

Z odůvodnění:

I. Skutkové okolnosti posuzované věci a obsah napadených rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen "Ústava") a § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. [182/1993](#) Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen "zákon o Ústavním soudu"), se stěžovatel domáhá zrušení shora uvedených soudních rozhodnutí s tvrzením, že jimi bylo porušeno jeho právo vlastnit majetek podle čl. 11 odst. 1 vět první a druhé Listiny základních práv a svobod (dále jen "Listina") a právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny, jakož i právo na spravedlivý proces podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

2. Z ústavní stížnosti, obsahu napadených rozhodnutí a vyžádaného soudního spisu vedeného Okresním soudem v Nymburce (dále jen "okresní soud") pod sp. zn. 12 C 285/2019 se podává, že stěžovatel se žalobou podanou u okresního soudu domáhal, aby soud uložil vedlejší účastnici povinnost zaplatit částku ve výši 928 000 Kč s příslušenstvím, sestávající z náhrady za nemajetkovou újmu ve výši 180 000 Kč a za majetkovou újmu ve výši 748 000 Kč, způsobenou mu nesprávným úředním postupem v řízení o vyklizení nemovitosti vedeném u okresního soudu pod sp. zn. 9 C 292/2013. V něm se stěžovatel domáhal vyklizení jím vlastněných nemovitostí užívaných bez právního důvodu manželi L.B. a Ing. A.B. spolu s jejich dvěma nezletilými dětmi (dále jen "posuzované řízení"). Toto řízení trvalo podle stěžovatele nepřiměřenou dobu, celkem 5 let a 8 měsíců, v důsledku čehož nemohl po tuto dobu plně vykonávat své vlastnické právo k nemovitostem, spočívající zejména v jejich pronájmu za částku 11 000 Kč měsíčně. Stěžovatel přitom tvrdil, že uspokojení pohledávky ve výši 748 000 Kč vůči manželům B. nebylo možné, neboť proti oběma bylo vedeno insolvenční řízení, a proti L.B. také exekuce pro pohledávku ve výši 2 040 080,38 Kč s tím, že uhrazeno bylo dosud pouze 78 108,80 Kč. Soudní uplatnění této částky by vzhledem k jejich majetkové situaci představovalo pouze neúčelné vynaložení nákladů řízení.

3. Okresní soud rozsudkem ze dne 11. 12. 2020 č. j. 12 C 285/2019-163 žalobě stěžovatele z větší části vyhověl, když vedlejší účastnici uložil povinnost zaplatit stěžovateli částku 616 500 Kč se zákonným úrokem z prodlení (I. výrok), žalobu zamítl co do částky 154 000 Kč s příslušenstvím (II. výrok) a přiznal stěžovateli náhradu nákladů řízení ve výši 77 362,43 Kč (III. výrok). Okresní soud dospěl k závěru, že délka posuzovaného řízení, které trvalo 5 let a 8 měsíců, byla nepřiměřená a způsobila stěžovateli nemajetkovou újmu spočívající v nejistotě ohledně výsledku řízení. Postupem soudů došlo k porušení stěžovatelova práva na vydání rozhodnutí v přiměřené době a je na místě mu přiznat finanční náhradu za vzniklou nemajetkovou újmu ve výši 22 500 Kč, když částku 94 500 Kč již vedlejší účastnice stěžovateli zaplatila. Peněžité zadostiučinění nemajetkové újmy v celkové výši 117 000 Kč okresní soud považuje s ohledem na všechny okolnosti věci (blíže bod 22 jeho rozhodnutí) za přiměřené.

4. Ohledně požadavku na zaplacení náhrady majetkové škody ve výši 748 000 Kč dospěl okresní soud na základě zjištěného skutkového stavu k závěru, že z důvodu nesprávného právního posouzení otázky, zda je přerušeno řízení o vyklizení v průběhu vedení insolvenčního řízení, nedosáhl stěžovatel vydání pravomocného rozhodnutí ve věci samé a vyklizení předmětných nemovitostí v přiměřené době, konkrétně o celých 54 měsících dříve. Po tuto dobu B. užívali nemovitosti stěžovatele bez právního titulu, aniž mu za to cokoli hradili. Vedlejší účastnici lze v obecné rovině přisvědčit, že stěžovateli za této situace svědčilo proti třetím osobám právo na zaplacení bezdůvodného obohacení. Vzhledem ke skutkovým zjištěním, že proti manželům B. bylo vedeno insolvenční řízení, v němž byla uspokojena jen nepatrná část jejich dluhů dosahujících přibližně 9 000 000 Kč, přičemž v insolvenčním řízení byl sepsán majetek v hodnotě zhruba 230 000 Kč, a proti L.B. jsou dále vedena tři exekuční řízení, z toho jedno pro úhradu peněžitého plnění přesahujícího 2 000 000 Kč, dospěl okresní soud k závěru, že "případná exekuce k vymožení úhrady bezdůvodného obohacení za užívání předmětných nemovitostí by nebyla úspěšná pro nemajetnost. Podání žaloby o zaplacení by žalobce jen neúměrně zatížilo o další náklady řízení... Za této situace bylo podání žaloby o vyklizení jediným účelným postupem, jak se domoci řádného výkonu ... vlastnického práva" (bod 22). Podle okresního soudu je nepochybné, že kdyby Vrchní soud v Praze (dále jen "vrchní soud") řádně rozhodl o námitce věcné nepřislušnosti, dosáhl by stěžovatel pravomocného rozhodnutí o vyklizení o 54 měsíců dříve, přičemž po tuto dobu by mohl předmětné nemovitosti pronajmout jinému nájemci a získat nájemné ve výši nejméně 11 000 Kč měsíčně. Okresní soud má proto za prokázané, že v důsledku nesprávného úředního postupu stěžovateli ušel zisk z pronájmu předmětných nemovitostí ve výši nejméně 594 000 Kč. Ve zbývajících částech, tj. co do částky 154 000 Kč, okresní soud žalobu zamítl jako nedůvodnou.

5. Proti rozsudku okresního soudu podala odvolání vedlejší účastnice. Krajský soud v Praze (dále jen "krajský soud") ústavní stížností napadeným rozsudkem změnil I. výrok rozsudku okresního soudu tak, že žalobu co do částky 606 000 Kč se zákonným úrokem z prodlení zamítl, a ve zbytku tento výrok potvrdil. Krajský soud přisvědčil okresnímu soudu v tom, že délka posuzovaného řízení byla nepřiměřená, když v důsledku nesprávného právního posouzení vrchního soudu, který vycházel z toho, že řízení je ze zákona přerušeno z důvodu probíhajícího konkursu na majetek L.B., nerozhodl o námitce věcné nepřislušnosti, v důsledku čehož okresní soud nemohl provádět ve věci žádné úkony a řízení tak trvalo 5 let a 8 měsíců. Stěžovateli náleží podle krajského soudu náhrada za nemajetkovou újmu v celkové výši 105 000 Kč, přičemž co do částky 94 500 Kč byl již vedlejší účastnicí uspokojen. Proto je na místě mu výrokem rozsudku přiznat pouze částku ve výši 10 500 Kč (oproti tomu okresní soud přiznal částku ve výši 22 500 Kč - viz bod 3 výše). Ve zbylé částce 12 000 Kč není žaloba stěžovatele důvodná. Vycházel-li okresní soud ze základní částky 75 000 Kč, není jeho postup správný, neboť podle stanoviska občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 13. 4. 2011 sp. zn. Cpjn 206/2010 za první dva roky nepřiměřeně dlouhého řízení náleží poškozenému částka v poloviční výši a za poslední rok je nutno započítat pouze 8 měsíců.

6. Žaloba stěžovatele v části ohledně náhrady majetkové škody ve výši 748 000 Kč je podle krajského soudu v plném rozsahu nedůvodná. V posuzované věci sice došlo k nesprávnému úřednímu postupu i ke vzniku majetkové škody (bod 22), byla však přetržena příčinná souvislost mezi nesprávným úředním postupem a způsobenou škodou. Stěžovatel měl jako poškozený "právní možnost, jak dosáhnout uspokojení své pohledávky z titulu bezdůvodného obohacení, a je jeho odpovědností, že takto neučinil, přičemž tuto odpovědnost není možné přenášet na stát. Nárok na náhradu škody způsobené výkonem veřejné moci může totiž být vůči státu úspěšně uplatněn pouze tehdy, nemůže-li poškozený úspěšně dosáhnout uspokojení své pohledávky na vydání bezdůvodného obohacení vůči tomu, kdo toto obohacení bez důvodu získal a je proto povinen mu jej vydat... Nečinnost žalobce ve smyslu nepodání žaloby na vydání bezdůvodného obohacení má za následek přetržení řetězce příčinné souvislosti mezi vznikem škody na straně jedné a nesprávným úředním postupem soudu na straně druhé" (body 22 a 23). Krajský soud zdůraznil, že stěžovateli svědčilo proti manželům B. právo na zaplacení bezdůvodného obohacení, které však nepožadoval. Teprve v okamžiku, kdy vůči nim bylo zahájeno insolvenční řízení, začal stěžovatel po L.B. uplatňovat nárok na vydání bezdůvodného obohacení za užívání jím vlastněných nemovitosti. Tento nárok ale neuplatňoval vůči dalším osobám, které jím vlastněné nemovitosti spolu s L.B. užívaly, tedy zejména po Ing. A.B., s níž bylo zahájeno insolvenční řízení a bylo povoleno řešení úpadku oddlužením. Stěžovatel mohl usilovat o zrušení schváleného oddlužení Ing. A.B. Kdyby pohledávku vůči ní uplatnil, "byl by s vysokou pravděpodobností... úspěšný a získal by exekuční titul, k jehož výkonu by mu byla zachována 10letá promlčecí lhůta" (bod 24).

7. Krajský soud dále uvedl, že "za situace, kdy příčinou škody může být jen takové protiprávní jednání, bez jehož existence by škodný následek nevznikl, nelze než konstatovat, že i kdyby bylo konečné rozhodnutí vydáno v přiměřené lhůtě, není postaveno najisto, že by rozsudkem bylo žalobě za každých okolností vyhověno. Žaloba totiž mohla být zamítnuta pro rozpor s dobrými mravy. I vyhovující rozhodnutí by však neznamenalo, že by do 18. 3. 2019, kdy bylo řízení pravomocně skončeno, došlo k vyklizení nemovitostí, ať už dobrovolnému či nucenému tak, aby nemovitosti mohly být pronajaty třetí osobě. Do 2. 12. 2020, kdy se konalo ústní jednání před soudem prvního stupně, se totiž nepodařilo předmětné nemovitosti ani v rámci exekuce na základě rozsudku ze dne 11. 10. 2018 č. j. 9 C 292/2013-120 vyklidit. Navíc za situace, kdy došlo ke zdevastování nemovitostí rodinou B., není postaveno na jisto, že by se žalobci vůbec předmětné nemovitosti podařilo pronajmout a realizovat svoje vlastnické právo, jak uvádí žalobce ... Všechny tyto skutečnosti vycházející z autonomie vůle lze klást pouze a jenom k tíži žalobce ..." (bod 25 odůvodnění).

8. Proti rozsudku krajského soudu podal stěžovatel dovolání, jehož přípustnost vymezil tak, že se

krajský soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe Nejvyššího soudu při výkladu a použití zákona č. [82/1998](#) Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady

č. [358/1992](#) Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů [dále jen "zákon o odpovědnosti veřejné moci za škodu"], obzvláště od rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 23. 10. 2019 č. j. 30 Cdo 2627/2018-168, v důsledku čehož dospěl k nesprávnému právnímu posouzení věci, když po něm zejména požadoval vyčerpání prostředků obrany, které jsou nedostatečné a neefektivní. Stěžovatel zdůraznil, že soudní uplatnění nároku na vydání bezdůvodného obohacení vůči manželům B. by znamenalo zbytečné vynaložení dalších nákladů řízení, jak ostatně správně uvedl i okresní soud, který se důkladně seznámil i s příslušnými insolvenčními a exekučními spisy. Stěžovatel dále k nesprávnému právnímu posouzení krajskému soudu vytkl, že "pouze polemizuje v odst. 25 se situacemi, které by bývaly mohly nastat a přičítá je k tíži žalobce" (str. 4 dovolání). V bodu 25 odůvodnění rozsudku přitom krajský soud naznačil, zda by žaloba o vyklizení nemovitosti (ne)mohla být zamítnuta pro rozpor s dobrými mravy, nebo zda by se stěžovateli v důsledku "zdevastování" nemovitostí je podařilo pronajmout a vznikla tak škoda (viz předchozí bod a bod 27 níže).

9. Nejvyšší soud ústavní stížností napadeným usnesením dovolání stěžovatele odmítl. Své rozhodnutí odůvodnil tím, že krajský soud svůj závěr o nedůvodnosti uplatněného nároku na náhradu majetkové škody založil nejen na závěru, který stěžovatel "napadá podaným dovoláním (to je, že došlo k přetržení příčinné souvislosti mezi nesprávným úředním postupem žalované a vzniklou škodou, neboť žalobce se tvrzené majetkové škody nedomáhal žalobou na vydání bezdůvodného obohacení proti rodině B.), nýbrž i na úvaze, že nebyla naplněna obligatorní podmínka odpovědnosti státu za škodu v podobě vzniku škody". Podle krajského soudu "totiž nebylo prokázáno, že při pravidelném chodu věci by žalobce tvrzený ušlý zisk v podobě ušlého nájmu skutečně dosáhl, když předmětná nemovitost byla natolik zdevastována, že nebylo postaveno najisto, zda by se ji žalobci podařilo pronajmout. Tento závěr odvolacího soudu, který sám o sobě byl dostačující pro zamítnutí žaloby, však žalobce podaným dovoláním nijak nezpochybňuje". Stojí-li přitom rozhodnutí krajského soudu na posouzení více právních otázek, z nichž každá sama o sobě vede k zamítnutí návrhu, není dovolání přípustné, jestliže řešení byť jediné z těchto otázek nebylo dovoláním zpochybněno.

II. Argumentace stěžovatele

10. Stěžovatel rekapituluje průběh řízení před soudy a uvádí, že napadenými rozhodnutími došlo k porušení jeho výše uvedených základních práv a svobod (viz bod 1 in fine). Jeho argumentace je založena především na námitce nesprávného výkladu § 8 odst. 3 zákona o odpovědnosti veřejné moci za škodu krajským soudem. Stěžovatel je toho názoru, že nebyl povinen využívat prostředky, které jsou nedostatečné a neefektivní, když podání žaloby o zaplacení by ho pouze neúměrně zatížilo o další náklady řízení. Uvádí dále, že závěry krajského soudu jsou "zcela nereálné", což dokládá i tím, že vůči L.B. podal návrh na vydání elektronického platebního rozkazu na zaplacení částky ve výši 55 000 Kč s příslušenstvím, kterému bylo vyhověno, a který nabyl právní moci dne 20. 7. 2021 a stal se vykonatelným. Na dlužnou částku L.B. ničeho neuhradil, a proto stěžovatel podal exekuční návrh. Podle zprávy soudního exekutora JUDr. Petra Kociána, kterou stěžovatel k ústavní stížnosti dodatečně přiložil, nebylo ničeho vymoženo a stěžovateli se zbytečně navýšily náklady o další částku za zaplacený soudní poplatek a náklady právního zastoupení ve výši 13 271,50 Kč. Stěžovatel dále připomíná, že byl částečně vedlejší účastnicí odškodněn a ta tak uznala "své zavinění a i příčinnou souvislost".

III. Vyjádření k ústavní stížnosti

11. Ústavní soud vyzval účastníky a vedlejší účastnici řízení k vyjádření se k ústavní stížnosti.

12. Krajský soud rekapituloval obsah napadeného rozhodnutí a konstatoval, že "svůj závěr o nedůvodnosti uplatněného nároku založil jednak na závěru, že došlo k přetržení příčinné souvislosti mezi nesprávným úředním postupem ... a vzniklou škodou, neboť žalobce se tvrzené majetkové škody nedomáhal žalobou na vydání bezdůvodného obohacení proti rodině B., jednak na úvaze, že nebyla naplněna ... podmínka odpovědnosti státu za škodu v podobě vzniku škody. Nebylo totiž prokázáno, že při pravidelném chodu věci by žalobce na tvrzený ušlý zisk v podobě ušlého nájmu skutečně dosáhl, když předmětná nemovitost byla natolik zdevastována, že nebylo postaveno najisto, zda by se jí žalobci podařilo pronajmout". V podrobnostech odkázal na odůvodnění svého rozsudku a uvedl, že ústavní stížnost považuje za nedůvodnou.

13. Nejvyšší soud ve svém vyjádření uvedl, že "ústavní stížnost proti jeho rozhodnutí není přípustná" a navrhl její odmítnutí. Zdůraznil přitom, že s ohledem na obsah odůvodnění jeho rozhodnutí je "nepodstatná i námitka stěžovatele, že žalovaná mu dobrovolně poskytla odškodnění, čímž měla uznat své zavinění i příčinnou souvislost mezi porušením právní povinnosti a tvrzeně vzniklou škodou, neboť tím teprve v řízení před Ústavním soudem vznáší stěžovatel hmotněprávní argumentaci (uznání dluhu), kterou však v dovolání neuplatnil, ačkoliv ji uplatnit mohl. Z hlediska přípustnosti ústavní stížnosti tak ... stěžovatel řádně nevyčerpal všechny procesní prostředky, které mu zákon k ochraně jeho práva poskytuje".

14. Vedlejší účastnice se k ústavní stížnosti stručně vyjádřila prostřednictvím Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových tak, že "stěžovatel neuvádí, k jakému porušení procesních předpisů došlo a jak toto porušení zkrátilo jeho možnosti uplatňovat svá procesní práva a konat procesní úkony, jež by mohly vést pro něj k příznivějšímu rozhodnutí ve věci samé", protože není patrné, v čem přesně spatřuje porušení svých základních práv. Napadená rozhodnutí jsou v souladu s právními předpisy. Navrhuje, aby byla ústavní stížnost zamítnuta.

15. S ohledem na obsah vyjádření účastníků řízení a vedlejší účastnice i na skutečnost, že tato vyjádření jsou stěžovateli známa, mu je Ústavní soud nezasílal s výzvou k replice. Stěžovatel ostatně poté, co Ústavní soud obdržel předmětná vyjádření, doplnil ústavní stížnost a opakovaně nahlížel do spisu vedeného Ústavním soudem (naposledy dne 24. 4. 2023).

IV. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

16. Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, v němž vydána byla napadená rozhodnutí. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je zastoupen advokátem podle § 29 až § 31 zákona o Ústavním soudu. Jeho ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona a contrario), když vyčerpal všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svých práv.

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

17. Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy), který svou pravomoc vykonává mimo jiné tím, že podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavních stížnostech proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod [srov. také § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Jelikož Ústavní soud není další instancí v soustavě soudů, přísluší mu pouze posoudit, zda v důsledku napadených soudních rozhodnutí nebylo porušeno některé z ústavně zaručených práv stěžovatele. V posuzované věci je konkrétně úkolem Ústavního soudu přezkoumat, zda soudy při rozhodování o existenci a případně i výši nároku na náhradu škody způsobené nesprávným úředním postupem (nepřiměřenou délkou soudního řízení) vyložily příslušná ustanovení zákona o odpovědnosti veřejné moci za škodu ústavně neslučitelným způsobem, zda svá rozhodnutí řádně odůvodnily a zohlednily individuální okolnosti případu způsobem naplňujícím stěžovatelova práva na soudní ochranu a na náhradu škody

způsobené nesprávným úředním postupem státního orgánu podle čl. 36 odst. 1 a 3 Listiny [viz nálezy ze dne 29. 4. 2014 sp. zn. I. ÚS 2551/13 (N 71/73 SbNU 305), bod 14 odůvodnění, a ze dne 17. 8. 2021 sp. zn. III. ÚS 3271/20, bod 22 odůvodnění, veřejně dostupný na <https://nalus.usoud.cz>].

18. Úvodem nutno předeslat, že přestože je Ústavní soud vázán petitem ústavní stížnosti, není již vázán jejím odůvodněním, tj. argumenty, které stěžovatel v ústavní stížnosti uvádí [srov. nálezy ze dne 29. 11. 1994 sp. zn. I. ÚS 89/94 (N 58/2 SbNU 151), ze dne 4. 4. 2007 sp. zn. I. ÚS 236/05 (N 59/45 SbNU 23), ze dne 3. 4. 2014 sp. zn. III. ÚS 2396/13 (N 53/73 SbNU 69) nebo sp. zn. III. ÚS 3271/20]. Ústavní soud není vázán ani právním posouzením věci učiněným stěžovatelem v ústavní stížnosti, nýbrž vychází ze zásady, že soud zná právo (*iura novit curia*).

19. Při posouzení důvodnosti této ústavní stížnosti je nutno vycházet především z čl. 36 odst. 3 Listiny, podle něhož má každý "právo na náhradu škody způsobené mu nezákonným rozhodnutím soudu, jiného státního orgánu či orgánu veřejné správy nebo nesprávným úředním postupem". Ustanovení čl. 36 odst. 4 Listiny poté odkazuje na zvláštní zákon, který podmínky i podrobnosti tohoto práva blíže konkretizuje. V současné době je tímto Listinou předvídaným zákonem shora zmíněný zákon o odpovědnosti veřejné moci za škodu, který vedle prvotní odpovědnosti za škodu způsobenou nezákonným rozhodnutím (§ 7 až 12 zákona, přičemž zvláštní součástí je odpovědnost za škodu způsobenou nezákonným rozhodnutím o vazbě nebo trestu) upravuje v § 13 také absolutní objektivní odpovědnost státu za nesprávný úřední postup.

20. Jak přitom zdůraznil Ústavní soud např. v nálezu ze dne 31. 5. 2016 sp. zn. II. ÚS 2635/15 (N 97/81 SbNU 579), "zákonu je svěřena toliko úprava podmínek a podrobností realizace již ústavně zakotveného práva, které vychází z principu ochrany práv každého, kdo byl poškozen nezákonným rozhodnutím státního orgánu či veřejné správy nebo nesprávným úředním postupem ... Povinnost respektovat ... ústavní meze a obsahová kritéria a v neposlední řadě i samotný účel (smysl) zákona o odpovědnosti veřejné moci za škodu, ústavně vymezený v čl. 36 odst. 3 Listiny, nicméně neváže pouze zákonodárce, ale rovněž (s ohledem na ústavní příkaz zakotvený v čl. 4 odst. 4 Listiny) i obecné soudy, a to při použití a výkladu jeho jednotlivých ustanovení, neboť základní práva a svobody působí jako regulativní ideje, na něž obsahově navazují komplexy norem podústavního práva." Odpovědnost státu za škodu způsobenou nesprávným úředním postupem je jedním z podstatných pilířů udržování důvěry občanů v právo. Tato důvěra však nemůže být dána tam, kde nezákonnost aktů veřejné moci nebo její nesprávný úřední postup nejsou sankcionovány v podobě odpovědnosti za škodu [viz např. nálezy sp. zn. III. ÚS 3271/20]. Platí přitom, že "v oblasti regulace následků výkonu veřejné moci a deliktů odpovědnosti státu za způsobenou materiální a nemateriální škodu je třeba hledat mnohem větší sepetí s ústavním právem, než je tomu u jiných druhů soukromoprávní regulace. To proto, že daná oblast ... řeší důsledky vztahu, v němž stát a jednotlivci vystupovali v nerovném, vrchnostenském postavení. Proto tato ustanovení jsou zvláště otevřená vlivu ústavního práva" (nálezy ze dne 21. 6. 2021 sp. zn. II. ÚS 417/21, bod 30 odůvodnění).

21. Smysl ústavního pořádku, jehož součástí je i Listina, spočívá nejen v úpravě základních práv a svobod, institucionálního mechanismu a procesu utváření legitimních rozhodnutí státu, nýbrž i v povinnosti orgánů veřejné moci vykládat právo pohledem ochrany základních práv

a svobod, což pro soudy výslovně vyplývá již z čl. 4 Ústavy. V procesu, kterým se aplikuje právo, tak musí být vždy přítomna spravedlnost [nálezy ze dne 16. 10. 2012 sp. zn. Pl. ÚS 16/12 (N 174/67 SbNU 115)]. Ústavní soud ve své judikatuře opakovaně připomíná, že "nezávislost soudů se uskutečňuje v ústavním rámci, jenž musí vyloučit libovůli v soudním rozhodování a zajistit účinnou soudní ochranu, jejíž neodmyslitelnou součástí je právo na spravedlivé ... projednání každé věci ... Je nutno dodržet principy spravedlivého procesu, z nichž plyne mimo jiné i požadavek, aby soudy vydaná rozhodnutí byla řádně, srozumitelně a logicky odůvodněna" [nálezy ze dne 29. 6. 2015 sp. zn. IV. ÚS 566/15 (N 121/77 SbNU 753)]. Jinými slovy, "požadavek náležitosti, tj. řádného, srozumitelného a logického

odůvodnění soudního rozhodnutí je elementární součástí práva na spravedlivý proces ... Jestliže se tomuto požadavku soudní rozhodnutí vymyká, ocitá se vně ústavněprávních limitů práva na spravedlivý proces a v rámci přezkumu prováděného Ústavním soudem nemůže obstát" [nález ze dne 27. 11. 2018 sp. zn. IV. ÚS 3616/17 (N 191/91 SbNU 379)]. Těmto požadavkům krajský soud a Nejvyšší soud pro níže uvedené důvody nedostály.

22. V posuzované věci je mezi účastníky řízení sporné, zda má stěžovatel nárok na náhradu (majetkové) škody v podobě ušlého nájemného v důsledku nesprávného úředního postupu, který spočíval v nepřiměřené délce řízení o vyklizení nemovitostí v jeho vlastnictví. Stěžovatel naproti tomu argumentačně žádným způsobem nezpochybnuje snížení částky přiznané jako náhrada nemajetkové újmy krajským soudem, který zčásti korigoval výpočet výše tohoto zadostiučinění provedeného okresním soudem. Stejně tak není mezi stěžovatelem, účastníky řízení a vedlejší účastnicí sporu o tom, že řízení o vyklizení nemovitostí trvalo nepřiměřeně dlouhou dobu, a že bylo třeba za tento nesprávný úřední postup poskytnout stěžovateli zadostiučinění nemajetkové újmy v penězích. Z těchto důvodů se Ústavní soud zaměřil toliko na posouzení toho, jakým způsobem soudy přistoupily k projednání nároku stěžovatele na náhradu majetkové škody (ušlého nájemného) v tvrzené výši 748 000 Kč.

23. V první řadě je nutno upozornit na to, že na posuzovanou věc, vzdor odkazům v odůvodněních soudních rozhodnutí a v ústavní stížnosti, přímo nedopadá § 8 odst. 3 zákona o odpovědnosti veřejné moci za škodu, podle něhož "nejde-li o případy zvláštního zřetele hodné, lze nárok na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím přiznat pouze tehdy, pokud poškozený využil v zákonem stanovených lhůtách všech procesních prostředků, které zákon poškozenému k ochraně jeho práva poskytuje; takovým prostředkem se rozumí řádný opravný prostředek, mimořádný opravný prostředek, vyjma návrhu na obnovu řízení, a jiný procesní prostředek k ochraně práva, s jehož uplatněním je spojeno zahájení soudního, správního nebo jiného právního řízení, nebo návrh na zastavení exekuce". Věcná působnost daného ustanovení je omezena na náhradu škody způsobenou nezákonným rozhodnutím, nedopadá přímo na skutkovou podstatu nesprávného úředního postupu (a její následné náhrady), z jejíž existence soudy všech stupňů vycházely. To je patrné i ze systematického výkladu daného ustanovení, zařazeného do části první, hlavy druhé, oddílu druhého ("Rozhodnutí") zákona o odpovědnosti veřejné moci za škodu, když naproti tomu oddíl třetí o jediném § 13 ("Nesprávný úřední postup") obdobné omezení výslovně neupravuje. Rovněž odborná literatura poukazuje na to, že "zatímco v případě nezákonného rozhodnutí stanoví zákon několik podmínek omezujících odpovědnost státu (... poškozený musí vyčerpat všechny prostředky dostupné k tomu, aby se domohl odstranění nezákonného rozhodnutí), je v případě újmy způsobené nesprávným úředním postupem zákon velmi benevolentní" (SIMON, P. Odpovědnost za škodu při výkonu veřejné moci. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 171).

24. V dané věci lze pouze konstatovat, že kdyby třetí osoby, vůči nimž bylo zahájeno řízení o vyklizení nemovitostí, vydaly bezdůvodné obohacení ve výši obvyklého nájemného, popř. by stěžovatel prokazatelně mohl být jimi efektivně a v plné výši uspokojen, nevznikl by vzdor nesprávnému úřednímu postupu (nepřiměřené délce řízení o vyklizení nemovitosti) stěžovateli žádný ušlý zisk a nebyla by tak ani založena odpovědnost státu k náhradě majetkové újmy způsobené nesprávným úředním postupem. V posuzované věci šlo však o to, že třetí osoby protiplnění za užívání nemovitostí stěžovateli neposkytly, a jak správně zdůraznil okresní soud (viz bod 4 výše), stěžovatel se jeho poskytnutí nemohl po těchto osobách ani úspěšně a efektivně domáhat, když výše jejich závazků značným způsobem přesahovala jejich majetek, jak vyplývá z provedených důkazů listinami z příslušných exekučních a insolvenčních spisů. Okresní soud přitom rozumně zhodnotil, že v případě soudního vymáhání bezdůvodného obohacení by byl získaný exekuční titul fakticky "nedobytný" a došlo by jen k navýšení škody vzniklé stěžovateli pro vynaložené náklady soudního řízení. S ohledem

na argumentaci krajského soudu pak Ústavní soud s odkazem na insolvenční spis krajského soudu vedený pod sp. zn. KSPH 41 INS 8833/2013, který je dostupný prostřednictvím insolvenčního rejstříku, uvádí, že ani případné zrušení oddlužení Ing. Alice Brettové a prohlášení konkurzu na její majetek, by s ohledem na hodnotu jejího majetku nedosahující ani výše pohledávky stěžovatele, a skutečnost, že stěžovatel by byl pouze jedním z nezajištěných věřitelů, nevedla k efektivnímu vymožení jeho pohledávky. Zjevně nerozumný je rovněž požadavek, aby se stěžovatel soudně domáhal plnění z titulu bezdůvodného obohacení po dalších osobách, užívajících bez právního důvodu předmětné nemovitosti, neboť šlo o nezletilé děti manželů B.

25. Ústavní soud je toho názoru, že ústavně slučitelným byl právě shora prezentovaný závěr okresního soudu (viz výše body 3 a 4), který stěžovateli přiznal větší část náhrady majetkové škody, konkrétně ve výši ušlého nájemného za 54 měsíců, představujících dobu, po níž již řízení trvalo nepřiměřeně dlouho. Okresní soud dospěl po náležitém zhodnocení věci k tomu, že majetková škoda (ušlé nájemné) byla v příčinné souvislosti s nesprávným úředním postupem, jinými slovy řečeno: nebyť nepřiměřené délky řízení, stěžovatel mohl s vysokou mírou pravděpodobnosti užívat svou nemovitost o 54 měsíců dříve. Ušlé nájemné přitom podle Ústavního soudu nepředstavuje atypickou škodu, která by měla v souladu s tzv. zásadou adekvátnosti vyloučit odpovědnost škůdce. I kdyby tomu tak bylo, je třeba pamatovat na to, že odpovědnost státu za škodu způsobenou nezákonným rozhodnutím a nesprávným úředním postupem je absolutní objektivní odpovědností (§ 2 zákona o odpovědnosti veřejné moci za škodu), přičemž u objektivní odpovědnosti se omezující institut v podobě tzv. zásady adekvátnosti nepoužije - škůdci lze tedy přičítat i ty následky, se kterými objektivně vzato nemohl počítat (viz TICHÝ, L., HRÁDEK, J. Deliktní právo. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 145). Rozumným a rádě odůvodněným je přitom též závěr okresního soudu, že vyklizení nemovitosti představovalo s ohledem na skutkové a právní okolnosti věci jedinou efektivní ochranu vlastnického práva stěžovatele, při jejímž poskytnutí stát selhal, když soudní řízení trvalo nepřiměřeně dlouhou dobu. Obdobně jako v nálezu ze dne 27. 12. 2011 sp. zn. IV. ÚS 1391/09 (N 218/63 SbNU 505, bod 13 odůvodnění) lze konstatovat, že vydání konstitutivního rozhodnutí soudem v řízení o vyklizení nemovitosti bylo jedinou efektivní možností ochrany stěžovatelova ústavně zaručeného práva.

26. Nepřípustně formalistickým až excesivním je naproti tomu výklad zákona o odpovědnosti veřejné moci za škodu podaný krajským soudem, když dovedl přetržení příčinné souvislosti mezi nesprávným úředním postupem a škodou z toho důvodu, že stěžovatel po třetích osobách nevybíhal bezdůvodné obohacení žalobou na plnění, ačkoliv bylo patrné, že i v případě vydání exekučního titulu nebude pohledávka stěžovatele vymožena, nebo dokonce, že stěžovatel nebude uspokojen ani co do náhrady nákladů soudního řízení. Takto formalistický a ústavně neslučitelný výklad by ostatně nebyl přípustný ani v případě náhrady škody způsobené nezákonným rozhodnutím (pro níž platí přísnější podmínky - viz bod 23 výše). Ústavní soud přitom již v minulosti dovedl, že poskytnutí náhrady škody za nezákonné rozhodnutí nemůže být odepřeno jen z toho důvodu, že poškozený nevyužil všechny opravné či jiné procesní prostředky, jestliže byly v konkrétní situaci nedostatečné a neefektivní [nálezy ze dne 6. 12. 2011 sp. zn. Pl. ÚS 35/09 (N 204/63 SbNU 381) a ze dne 9. 7. 2012 sp. zn. IV. ÚS 3846/11 (N 128/66 SbNU 3)]. Zdůraznil přitom, že "pravidlo vyčerpání procesních opravných prostředků vyžaduje, aby stěžovatel rádě využil ty prostředky nápravy, které jsou dostupné a dostatečné k dosažení nápravy tvrzených porušení. Existence efektivních opravných prostředků musí být jistá nejen v teorii, ale také v praxi, a stěžovatel tedy nebyl povinen využívat opravné prostředky, které jsou nedostatečné a neefektivní" (nálezy ze dne 9. 7. 2012 sp. zn. IV. ÚS 3846/11, bod 19 odůvodnění). Tím méně je pak přípustný závěr učiněný krajským soudem k náhradě škody vzniklé nesprávným úředním postupem (srov. bod 23 výše).

27. Odůvodnění rozsudku krajského soudu lze rovněž hodnotit jako nesystematické a při posuzování vzniku majetkové škody také jako nelogické. V bodu 22 rozsudku krajský soud přímo k majetkové

škodě v podobě ušlého nájemného uvádí, že podmínka odpovědnosti státu spočívající v existenci nesprávného úředního postupu i vzniku škody byla splněna, avšak že mezi nimi není příčinná souvislost, resp. že byla přetržena. Krajský soud v daném bodu odůvodnění konkrétně uvedl, že stěžovatel "dále uplatnil nárok na náhradu majetkové újmy ve výši 748 000 Kč, která mu nesprávným postupem vrchního soudu měla vzniknout tím, že po celou dobu trvání řízení L.B., A.B., P.B. a S.B. bydleli a užívali bez právního důvodu jeho nemovitosti ... Pro odpovědnost státu za takto specifikovanou majetkovou újmu musí být vždy splněny tři předpoklady: 1. deliktní jednání státu, 2. škoda jako újma na jmění nebo nemajetková újma a 3. příčinná souvislost mezi deliktem a škodou. Zatímco první dva předpoklady splněny jsou, příčinná souvislost mezi nesprávným postupem soudu a vznikem újmy na straně žalobce dána není, neboť žalobce jako poškozený měl právní možnosti, jak dosáhnout uspokojení své pohledávky z titulu bezdůvodného obohacení ...". Naproti tomu dále v bodu 25, tedy poté, co krajský soud již konstatoval existenci majetkové škody, bez bližšího odůvodnění a bez opory v provedeném dokazování, polemizuje s tím, zda by žaloba o vyklizení nemovitostí nemohla být pro rozpor s dobrými mravy zamítnuta (aniž by bylo jasně patrné, v čem je rozpor s dobrými mravy spatřován), a že "za situace, kdy došlo ke zdevastování nemovitostí rodinou B., není postaveno na jisto, že by se žalobci vůbec předmětné nemovitosti podařilo pronajmout a realizovat svoje vlastnické právo...". Z napadeného rozhodnutí přitom není patrné, jak krajský soud k tomuto zjištění dospěl, co přesně rozumí "zdevastováním nemovitostí", a proč by tato "skutečnost" vylučovala pronajmutí nemovitostí stěžovatele po dobu celých 54 měsíců (a nikoliv jen po kratší dobu opravy či jiných prací na nemovitostech, případně jejich pronajmutí za nižší cenu). Bod 25 nelze v kontextu jiných částí odůvodnění, zejména jeho bodu 22, vzdor vyjádření krajského soudu rekapitulovaného v bodu 12 výše, hodnotit jinak než jako blíže nekonkretizovanou, hypotetickou úvahu krajského soudu, nikoliv jako samostatný důvod pro zamítnutí nároku na náhradu majetkové škody. V opačném případě by bylo odůvodnění rozsudku krajského soudu vnitřně rozporné a zmatečné, obdobně jako jeho vyjádření k ústavní stížnosti. Nelze totiž nejprve konstatovat nesprávný úřední postup a vznik majetkové škody (bod 22 rozsudku), následně se zabývat příčinnou souvislostí mezi nimi, a až posléze fakticky konstatovat, že škoda nevznikla (bod 25 rozsudku), jako tak učinil ve svém vyjádření krajský soud. Při neexistenci majetkové škody by ostatně nemohlo dojít ani k posuzování příčinné souvislosti mezi ní a nesprávným úředním postupem (resp. deliktním jednáním obecně).

28. Přestože stěžovatel mohl v dovolání své námitky proti bodu 25 odůvodnění rozsudku krajského soudu rozvést podrobněji, z jeho celkového kontextu je patrné, že zpochybňuje správnost právního posouzení věci a závěrů krajského soudu k nároku na náhradu majetkové újmy jako celku. S ohledem na shora uvedené nelze souhlasit s postupem Nejvyššího soudu, který odmítl dovolání stěžovatele s odůvodněním, že samostatným důvodem pro zamítnutí žaloby bylo "zdevastování nemovitostí" a neexistence vzniku škody, což stěžovatel v dovolání údajně nezpochybnil. Nejvyšší soud přitom nezohlednil, že v bodu 22 odůvodnění dospěl krajský soud k jasnému závěru, že ke vzniku majetkové škody došlo, ani že v bodu 25 odůvodnění stran údajného "zdevastování nemovitostí" jde o jedinou větu, kterou nelze hodnotit jinak než jako hypotetickou úvahu krajského soudu (viz předchozí bod). Nadto není pravdou, že by stěžovatel tvrzení krajského soudu žádným způsobem nezpochybnil, resp. se k němu vůbec nevyjádřil. Jak Ústavní soud zdůraznil již v bodu 8 výše, stěžovatel na str. 4 dovolání uvedl, že krajský soud "pouze polemizuje v odst. 25 se situacemi, které by bývaly mohly nastat a přičítá je k tíži žalobce". Byť stěžovatel mohl své námitky proti bodu 25 rozsudku krajského soudu blíže konkretizovat, z celkového obsahu dovolání je zjevné, že tento bod rozporoval, neboť představuje pouhou ničím nepodloženou úvahu krajského soudu. V dovolání stěžovatel vymezil předpoklady jeho přípustnosti, když poukázal judikaturu Nejvyššího soudu, od níž se podle něho krajský soud odchýlil (viz bod 8 výše), a z dovolání bylo seznatelné, že otázka hmotného práva, která měla být v dané věci posouzena, spočívala v tom, zda stěžovatel jako poškozený musel před uplatněním nároku vůči vedlejší účastnici vymáhat svou pohledávku z titulu bezdůvodného obohacení vůči třetím osobám v úpadku. Nejvyšší soud posoudil dovolání stěžovatele přepjatě

formalisticky a nerozpoznal porušení jeho základních práv krajským soudem, nadto v situaci, kdy argumentace krajského soudu o údajném "zdevastování nemovitostí" a hypotetické absenci vzniku škody pojmově nemohla být samostatným (druhým) důvodem zamítnutí žaloby (viz shora).

29. Nad rámec shora uvedeného Ústavní soud s ohledem na námitku stěžovatele, že vedlejší účastnice částečným odškodněním ve věci svou odpovědnost již uznala (bod 10 výše), a na to navazující argumentaci Nejvyššího soudu o nepřijatelnosti ústavní stížnosti, uvádí, že z této námítky stěžovatele při posouzení důvodnosti ústavní stížnosti nevycházel, a svůj zrušující nálezn v souladu s východisky uvedenými v bodech 17 a 18 výše, založil na zcela jiných důvodech. V ústavní stížnosti uvedená námitka, která nebyla uplatněna v předcházejícím řízení způsobem, který by umožnil soudu ji obsahově posoudit, přičemž z okolností věci je patrné, že tomuto uplatnění nic nebránilo, je zpravidla materiálně nepřijatelná. Ani případná materiální nepřijatelnost některé z uplatněných námítek však sama o sobě nezakládá nepřijatelnost ústavní stížnosti jako takové (tamtéž). Přesto Ústavní soud na okraj poznamenává, že vedlejší účastnice poskytla stěžovateli částečné peněžité zadostiučinění toliko za nemajetkovou újmu způsobenou nepřiměřenou délkou soudního řízení, nikoliv za majetkovou škodu ve formě ušlého nájemného, čímž by uznala existenci této škody a příčinnou souvislost mezi ní a nesprávným úředním postupem. Byť by tedy stěžovatel tuto námitku uplatnil v řízení o dovolání a posléze také v ústavní stížnosti, nemohla by tato námitka důvodnost ústavní stížnosti založit.

30. Ústavní soud uzavírá, že rozhodnutími krajského soudu a Nejvyššího soudu byla porušena ústavně zaručená práva stěžovatele na soudní ochranu a na náhradu škody způsobené nesprávným úředním postupem státního orgánu podle čl. 36 odst. 1 a 3 Listiny. Věc se proto vrací k dalšímu řízení ke krajskému soudu, který musí dostatečným způsobem zohlednit veškeré klíčové a jedinečné okolnosti tohoto případu a své rozhodnutí odůvodnit způsobem, který nebude vykazovat ústavněprávní nedostatky.

31. S ohledem na výše uvedené dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost je důvodná, proto jí vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu napadená rozhodnutí zrušil.

© EPRAVO.CZ - Sbírnka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Náhrada škody](#)
- [Nájemné \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Odměna advokáta \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Péče o dítě \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Smlouva o smlouvě budoucí \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Daňová exekuce](#)
- [Cenové rozhodnutí rozporné se zákonem](#)
- [Autonomie vůle](#)
- [Adhezní nárok \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Zmatečnost \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Střídavá péče](#)